

تورک خالق موزیسی زیروه سینده دوران،
چاغیمیزین فارابی سی

حاج قوربان سولئیمانی

مهران بهاری

<http://xorasan.blogspot.com>

[/http://ses-yir-kuy-biyi.blogspot.com](http://ses-yir-kuy-biyi.blogspot.com)

قله موسیقی مردمی ترک، فارابی زمان
حاج قربان سلیمانی

The instrument is not my instrument I am the instrument when I perform

قوپوز چالاندا، قوپوزوم دئیبیل، من اؤزومون قوپوزوم اولورام

هنگامی که ساز مینوازم، سازم دیگر ساز من نیست، من ساز منم.

Haj Ghorban Soleimani

"A gift from heaven a true national treasure"

اوچماقدان بیر آرماغان، گئرچه ک اولوسال بیر گوؤمو

موهبتی بهشتی، گنجینه واقعی ملی

Liberation

"He gracefully took his dotar and started playing. And it was a miracle."

اینجه لیکله ایکی تئللیسینی الینه چالما یا باشلادی، و بو بیر تانسوق ایدی

او با ظرافت دوتارش را بدست گرفته و به نواختن آغاز نمود. و این یک معجزه بود

Le Nouvel Observateur

"... one of the world's great traditional musicians..."

دونیانین ان بؤیوک گله نه کسه ل کویو چالقیچیلاریندان بیر

یکی از بزرگترین نوازندگان موسیقی سنتی در جهان

Todd Michel McComb

فرهنگ موسیقیایی مشترک ملت ترک در ایران و موسیقی ترکی خراسان

ایران به لحاظ ملی یکی از متنوعترین و رنگارنگترین کشورهای منطقه و جهان است (اندکس تنوع ملی در هندوستان 0.83، در پاکستان 0.80، در افغانستان 0.70، در ترکیه 0.23، و در ایران 0.73 میباشد). بزرگترین گروه ملی ایران ملت ترک میباشد که در سراسر ایران پخش شده است. یکی از مناطقی که ملت ترک در آن به طور متراکم ساکن است ناحیه شمال خراسان میباشد (آذربایجان در شمال غرب و جنوب ایران محل اسکان اتحادیه طوائف قشقایی، خمسه و دیگر اهالی ترک؛ دو منطقه دیگر را تشکیل میدهند. در ضمن در شمال خراسان علاوه بر ملت ترک، گروه تورکی خویشاوند دیگری یعنی خلق ترکمن به طور متراکم در نواحی شرقی مجاور دریای خزر نیز ساکن است).

با آنکه ملل ساکن در ایران با پس از صدها و هزاران سال زندگی در جغرافیای مشترک و تبادل فرهنگی دارای وجوه اشتراک بیشتری با یکدیگرند، هر کدام صاحب مختصات ملی و هویتی ویژه بسیاری نیز هستند. از میان مشخصات فارق ملت ترک در ایران، به نظر من سه خصوصیت را میبایست برشمرد: زبان ترکی، فرهنگ موسیقایی ترکی و سنن-باورهای اعتقادی ترکی. این سه مشخصه فارق در ضمن در میان پارامترهای هویت مشترک همه گروهها و زیرگروههای ارضی، طائفه ای و مذهبی ترک زبان ایران نیز میباشند. هویت مشترکی که باعث میگردد ترکزبانان ایران در آینده نیز مانند گذشته، نه به صورت گروههای قومی متفاوت، بلکه به شکل قوم، خلق و یا ملت واحدی متشکل، دسته بندی و تعریف گردند.

فارغ از منطقه ارضی و جغرافیایی، فارغ از وابستگی طائفه ای و مذهبی؛ آنچه که فرهنگ موسیقایی مشترک ملت ترک را از دیگر ملل همسایه ایرانی متمایز میسازد، میتواند در چهار عنصر زیر خلاصه شود:

1. جایگاه بسیار برجسته و منحصر به فرد موسیقی در حیات اجتماعی ترکهای ایران
2. اوزان (بخشی، عاشیق، ...)
3. قوپوز (ساز، دوتار- ایکی تئلی، چوگور، ...)
4. دستانهای ترکی

تصور نمودن خلق ترک ساکن در ایران بدون چهار گانه موسیقی-اوزان-قوپوز-داستان غیرممکن است.

حاج قربان سلیمانی قوچانی عالیتین شکل تجسم این چهار عنصر فرهنگ اصیل و مردمی-ملی خلق ترک ایران در عصر ماست. او یکی از آخرین نمونه های اساتید بخشی برجسته در موسیقی ترکی است. بسیاری حاج قربان سلیمانی را یکی از مهمترین و برجسته ترین هنرمندان معاصر ایران شمرده اند. موسیقی، نوازندگی و خوانندگی و اشعار ترکی (و فارسی که او آنها را به لهجه خاص ترکان شمال خراسان میخواند) هر گونه مرز و سد زبانی را در هم مینوردد.

حاج قربان سلیمانی از نسل بخشیان ترک

حاج قربان سلیمانی موسیقیدان کشاورز، خواننده و نوازنده دوتار (به ترکی ایکی تئلی، فرمی از ساز ملی ترکی قوپوز در شمال خراسان) در سال 1299 در روستای ترک نشین علی آباد در شمال قوچان (در منطقه ترک نشین افشاریورد در شمال خراسان) بدنیا آمد. او به لحاظ ملیت ترک میباشد. حاج قربان که اکنون بیش از هشتاد سال سن دارد، تمام مدت زندگی را در علی آباد بسر برده است. او در مزرعه خود در این روستا زندگی میکند. وی علاوه بر زبان ملی و مادری خود ترکی، مانند بسیاری از بخشی های شمال خراسان قادر به خواندن به زبانهای کردی و فارسی نیز میباشد.

حاج قربان سلیمانی، از هفت سالگی نزد پدرش کربلایی رمضان که خود از یکی از نوازندگان برجسته و معروف دو تار در شمال خراسان بود به شاگردی نشست، دو تار بدست گرفت و هنر نوازندگی را آموخت. کربلایی رمضان نیز هنرش را از پدر خویش آموخته بود. حاج قربان بیست ساله بود که پدرش درگذشت. بعد از فوت پدر نزد استادان موسیقی ترکی غلامحسین بخشی جعفرآبادی، حاج محمد بخشی قیطانی و عوض بخشی به آموختن نوازندگی دو تار و خوانندگی ادامه داد و در 21 سالگی عنوان بخشی گرفت. گفته شده است که شیوه نوازندگی او بیشتر متأثر از شیوه غلامحسین بخشی است. او در سیر حیات موسیقایی خود به مجالس عروسی در روستاها و قصبه های افشاریورد دعوت می شد.

حاج قربان از سال 1346 تا 1366 مدت بیست سال به دلایل مذهبی دست به ساز نزد و از نواختن دو تار امتناع ورزید. وی در این مورد میگوید: "یک روز بعد از سفر حج که از یک جشن عروسی بر میگشتم ملایی به من گفت که من و موسیقی من نفرین شده و شیطانی هستیم. من آن روز دوتارم را به گوشه انداخته و تقریباً به مدت بیست سال ساز نزدم". تا اینکه دو روحانی از مشهد بر خلاف شیخ اول به وی تاکید کردند که ساز زدن گناه نیست و موسیقی او را موهبتی الهی خوانده و تشویق به نواختنش کرده و وی را با سازش آشتی دادند.

حاج قربان کشاورزی دارای دو دختر و یک پسر است. او مطابق سنن ملی ترکی، هنرش را به تنها پسرش علیرضا که اکنون بیش از پنجاه سال دارد و همه جا در ساز و آواز پدر را همراهی می کند آموخته است. پسرهای علیرضا سلیمانی نیز که 11 و 15 ساله هستند به نوبه خود دنباله روی هنر پدر و پدر بزرگشان میباشند.

حاج قربان سالهاست که در جشنواره های مختلف موسیقی در ایران و فستیوالهای خارج از کشور شرکت می کند و دوستداران هنر موسیقی را با هنر بی بدیل نوازندگی خود، با موسیقی مقامی و فولکلوریک ترکی آشنا و محظوظ میکند. او در ایران نیز پس از انقلاب در فستیوالهای چندی در تهران شرکت نموده است. حاج قربان در سال 1369 دو برنامه در جشنواره موسیقی هزاره فردوسی اجرا نمود و در همین سال در جشنواره آواز و موسیقی انقلابی جایزه اول را به عنوان بهترین و اصیل ترین نوازنده کسب نمود.

حاج قربان سلیمانی در جوانی به کشورهای سوریه، عربستان (مکه) و ترکیه سفر کرده است. او در فرانسه (8 بار)، آلمان، سوئیس، بلژیک، کلمبیا، انگلیس، پرو، پاناما، آمریکای شمالی به کنسرت های گوناگون دعوت و در آنها برنامه اجرا کرده است. در سال 1991 میلادی که این هنرمند بزرگ ترک در فستیوال موسیقی و تئاتر سنتی ایران در جشنواره شهر آوینیون فرانسه شرکت کرده بود حضار را مجذوب و حیران هنر خویش ساخت و تحسین موسیقی دانان و آهنگ سازان نامی غرب را برانگیخت. منتقدین اروپایی موسیقی در روزنامه فرانسوی لوموند به او لقب " گنجینه ملی واقعی " را دادند و مجله مشهور فرهنگی فرانسوی نوول آبزواتر در مورد او نوشت "حس عمیق او نسبت به موسیقی و مهارت او در نوازندگی، در عین حال که بسیار طبیعی جلوه میکند، بسیار حیرت انگیز است". پس از فستیوال آوینیون وی در مقابل تماشاگران به وجد آمده در پاریس اجرای هنر نمود. در این اجرا حاج قربان

و پسرش از سوی تماشاگران سه بار به صحنه بازخوانده شدند و پس از آن بر دستهای حضار حمل شدند. حاج قربان همان سال به جشنواره هنر ایران در دوسلدورف آلمان دعوت شد. پس از آن پی در پی نشریات لوموند، لیبراسیون، لو نوئل اوبزرواتور، بی بی سی، و رسانه های دیگر با وی مصاحبه هایی انجام دادند و عکس وی در قاب جلد لیبراسیون شماره جولای 1991 با تیتراژ گنجینه ای ملی چاپ شد. مجله لوموند فرانسوی نیز تصویر حاج قربان سلیمانی را روی جلد خود چاپ کرد و زیر آن نوشت: "کسی که درهای بهشت را به روی غرب گشود". با این فستیوال دنیای غرب موسیقی او - موسیقی ترکی شمال خراسان - را کشف کرد و بدین ترتیب او به یک نوازنده جهانی تبدیل و شهرتی بین المللی کسب کرد.

هر قوم و طایفه فرهنگ خود را حفظ کند و در اشاعه آن بکوشد

حاج قربان سلیمانی نوازنده بزرگ دوتار ترکی خراسانی، این آخرین راوی بزرگ بازمانده از نسل بخشیان ترک شمال خراسان در باره ساز و موسیقی ملی ترکی چنین میگوید:

- باید با ساز مهربان و شکبیا بود. تو عاشق سازی، نه ساز عاشق تو. وقتی که ساز و نوایش آدم را گیر بیندازد دیگر نمیتوانی از چنگش خلاص شوی. در این حال است که از خود بیخود میشوم، حساب زمان از دستم در میرود و تمام بدنم خیس عرق میشود. ساز گویی بال در میآورد، خودش را به این طرف و آن طرف میکشد. سیم هایش جان میگیرند و با هر پنجه من به فریاد و لرزه در میآیند.

- آدم تا به سن عقل و کمال نرسد نمیفهمد عشق چیست. سن که از پنجاه گذشت، آن وقت میفهمی که عشق چه کارها میکند و دفع بلاها که نمیکند. پنجاه ساله باشی میفهمی که ساز چه راز و نیازی با تو میکند!

- این همه موسیقی تمامی کشورها هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارد. هر ملیت و قومی بنا به شرایط و موقعیت خود کار می کنند.

- اگر عکس مرا به هر فرانسوی نشان دهید مرا می شناسد ولی از هر 100 نفر مشهدی حتی یک نفر هم اسم مرا نشنیده است. این به خاطر این است که ما هنردوست نیستیم ولی خارجی ها به خصوص فرانسویان هنر دوست و عاشق موسیقی اند.

- اگر جشنواره ها نباشد، موسیقی محکوم به مرگ است و مسلما باید به آن توجه زیادی بکنند و در این میان شرطی وجود دارد و آن این است که هر قوم و طایفه از شمال، جنوب و شرق و غرب و از کرد و ترک و فارس و بلوچ و ... فرهنگ خود را حفظ کند و در اشاعه آن بکوشد و آن را من درآوردی و زایل نسازد. حیف است که آهنگهای ماندگار ما در اثر بی توجهی برخی هنرمندان از میان برود. متأسفانه موسیقی امروز ایران مثل مطرب

بازی سرکوجه شده است و به سمت هرج و مرج و بیگانگی پیش می‌رود. باید به آنچه از آباء و اجداد ما باقی مانده است، وفادار باشیم؛ زیرا آن گنجینه ای است که ما بیشتر از این به آن می‌دویم و ما فرهنگی داریم که در دنیا نمونه است و حیف نیست که آن را با نغمه های بیگانه و من درآوردی قاطی کنیم؟ به نظر من هر قوم و قبیله ای باید با خودش رقابت کند و درست نیست که پا در کفش دیگر اقوام کند.¹

حاج قربان سلیمانی که عضو هیات داوران دومین جشنواره‌ی موسیقی مقامی بود وضعیت و میزان حمایت دولت از هنرمندان در قالب طرح تکریم را امری مثبت و قابل توجه می‌خواند و تصریح می‌کند: با توجه به گسترش و شدت غنای موسیقی مقامی خراسان، اعتلا و توسعه این هنر نیاز به برنامه‌ریزی گسترده دارد. توسعه موسیقی مقامی نیازمند آموزش صحیح و اصولی است لذا به هر کسی نباید اجازه تدریس و آموزش داده شود، کما این که علاقمندان آموزش قبلا باید مراحل را پشت سر بگذارند تا مجوز دریافت کنند. وقتی استاد ناقص باشد شاگرد به مراتب بدتر و ناقص‌تر از استاد خواهد شد لذا باید برای نحوه آموزش موسیقی مقامی تمهیداتی اندیشیده شود. خواهش من از مسئولان فرهنگی و هنری آن است که موسیقی مقامی را که میراث فرهنگی و معنوی گذشتگان ماست مدنظر قرار دهند. هنرمندان موسیقی مقامی نیز بدانند این حوزه از هنر کاملا اصیل و پاک است که قرطی‌بازی در آن جائی نداشته و نخواهد داشت.

شاه ختایی مقامی - با اجرای حاج قربان سلیمانی

بیر بلادان قاپچیان یوز مین بلایا اوغرادیم
بیر زامان شاد اولمادیم درد-و بلایا اوغرادیم
قان یوتوب هر لحظه بیر درد-و بلایا اوغرادیم
ئئله‌بیم ائی دوستان من بیوفایا اوغرادیم

شول فلکین گردیشی، هئج وقت منی شاد ائتمه‌دی

¹ متأسفانه علی رغم تصریح و تاکید حاج قربان سلیمانی، بسیاری از موسسات موسیقی فارسی به خصوص در خارج از کشور حاج قربان، ساز ملی ترکی قوپوز-دوتار، نهاد بخشی-عاشیقی و کلا موسیقی و رقص مقامی، آیینی، ایلی و فولکلوریک ترکی خراسان و ترکان دیگر نقاط ایران را به طرزی بسیار ناخوشایند با عنوان موسیقی سنتی فارسی، موسیقی هنری فارسی، فرهنگ فارسی و ... (Persian Art, Traditional Persian music, Persian culture, Music) تقدیم مینمایند. به عنوان مثال نگاه کنید به آدرسهای زیر:

<http://www.kereshmeh.com/music.html>

www.persianmusic.com

<http://www.persianartmusic.com/Cities/khorasan.html> (Khorasan Persian Art Music)

خسته کۆنلوم بیر بلادن، غمدن آزاد ائتمه‌دی
آیری دوشدوم قووم-و قارداش‌دان منی یاد ائتمه‌دی
من تکین بخت-ی قارانی خانه ویران ائتمه‌دی
ئئيله بيم ائی دوستان، من بی وفايا اوغراديم؟

گۆسه‌لر احوالیمی هر موبتلا بیغلار منه
آه-و ناله‌مدن یانیب شاه-و گدا بیغلار منه
دال ائدیپ بیگانه‌لر هر آشینا بیغلار منه
رحم ائدیپ هر مفلس-و هر بینوا بیغلار منه
ئئيله بيم ائی دوستان، من بی وفايا اوغراديم؟

ائی خودایا ائيله‌دین غمدن صنوبری نه حال
هئج موسلمان اولماسین من تک غم ایچره موبتلا
لوطف ائدیپ یا خیضر-ی پئیغمبر مدد ائت سن منگا
قالمیشام دار-ی فنا ایچره گیريفتار-و بلا
ئئيله بيم ائی دوستان، من بی وفايا اوغراديم؟

برای علاقمندان موسیقی ترکی خراسانی:

- 1- استاد حاج قربان سلیمانی، ترکی-فارسی (پنج دقیقه هفت ثانیه) در سروس مئدیا، در فرهنگسرا
http://www.soroush-media.com/real/13224_3.rm
<http://www.farhangsara.com/Music/khorasan1.rm>
- 2- دوئت حاج قربان سلیمانی و علیرضا سلیمانی (هفت دقیقه، هفت ثانیه). برای گوش دادن در پایین صفحه به
روی play sample کلیک کنید:
<http://www.softcity.ws/Search/More.cfm?ID=222-2>
- 3- استاد محمد حسین یگانه، ترکی. برای گوش دادن در پایین صفحه به روی play sample کلیک کنید:
<http://www.softcity.ws/search/More.cfm?ID=222-1>
- 4- استاد محمد حسین یگانه، ترکی (چهار دقیقه بیست و نه ثانیه):
<http://www.farhangsara.com/Music/khorasan3.rm>
- 5- قطعه دوتار (دو دقیقه هفده ثانیه):
<http://www.farhangsara.com/Music/khorasan2.rm>
- 6- حاجی قلاق-قطعه دوتار از حاج قربان سلیمانی (دو دقیقه پنج ثانیه)
<http://www.sharemation.com/mehranbahari2/haciqolaq.rmj>

7-دوتار ترکی (شصت و سه ثانیه):

<http://www.farhangsara.com/Music/khorasan.rm>

8-در این صفحه میتوانید به گیرشیمه (آغاز) گرایلی، جبار، قاراجاباییر، تجنیس، زرنجی حسین یار، گوش کنید
(هر کدام 30 ثانیه):

<http://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/B000002XYY/musicwanted/102-1222296-3233722>

9-آهنگ بجنوردی (از وبلاگ شیندخت):

<http://www.siavosh.com/shindokht/06%20-%20Track%20%206.mp3>

کتر چه یه هو!!!